

ภาคผนวก ก

โครงการสร้างเสริมความปลอดภัยให้แก่เด็ก ในพื้นที่ชุมชนวัดประหาระปิอธรรม

1. ชื่อโครงการ : การสร้างเสริมความปลอดภัยให้แก่เด็กในพื้นที่ชุมชนวัดประหาระปิอธรรม
2. ผู้รับผิดชอบโครงการ ฝ่ายพัฒนาเด็กและสังคม มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก
3. ทีมงาน ประกอบด้วย

3.1 เจ้าหน้าที่มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

1. นางทองไพเราะ นุ้ยตระกูล	หัวหน้าโครงการ
2. น.ส.พันธ์ทิพย์ วัฒนะพรพงษ์สุข	เจ้าหน้าที่โครงการ
3. นางสุรีย์พร อำนวยรัตน์	เจ้าหน้าที่โครงการ
4. น.ส.ลดาวัลย์ ปัญตะยัง	อาสาสมัครประสานงานโครงการ

3.2 นักวิชาการ/นักวิจัย ที่มีความรู้ความสามารถในด้านงานวิจัย และการปฏิบัติงานด้านเด็ก ครอบครัว

3.3 ผู้ที่มีประสบการณ์ในสายการปฏิบัติงานด้านเด็กและครอบครัวในและหรือนอกพื้นที่เขตดุสิต

1. น.ส.จรรยาพร กุลอำนาจชัย นักสังคมสงเคราะห์	ศูนย์บริการสาธารณสุข 9
2. นายเสรีภาพ สมทรัพย์ นักสังคมสงเคราะห์	ศูนย์บริการสาธารณสุข 23
3. น.ส.นันทิรา พรเดชะวงศ์ นักสังคมสงเคราะห์	ศูนย์บริการสาธารณสุข 29
4. น.ส.พนิดา อินทรลักษณ์ นักสังคมสงเคราะห์	ศูนย์บริการสาธารณสุข 31
5. น.ส.จิราภรณ์ ทิพย์สุภลักษณ์ นักสังคมสงเคราะห์	ศูนย์บริการสาธารณสุข 5
6. น.ส.นิตยา บุญหนัก นักจิตวิทยาเด็ก	ศูนย์บริการสาธารณสุข 3
7. นางเพ็ญขึ้น สุวรรณวงศ์ พยาบาลวิชาชีพ	โรงพยาบาลวชิระ

4. ที่มาของโครงการ

ชุมชนวัดประหาระปิธรรมจัดเป็นชุมชนเมือง ตั้งอยู่ที่แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่ประสบปัญหาจากการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเผชิญสภาวะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ ครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง(หาเช้ากินค่ำ) ทำให้ไม่มีเวลาดูแลเลี้ยงดูเด็กในครอบครัว เกิดความสัมพันธ์ห่างเหินกันในครอบครัว ประกอบกับการขาดความรู้ในการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมจึงทำให้เด็กไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการครอบครัวไม่สามารถจัดการกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กได้ และยังใช้ความรุนแรงทั้งทางร่างกาย และจิตใจก่อเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น เด็กติดยาเสพติด มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ถูกผู้ใหญ่ใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์จากเด็ก เป็นต้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก จัดทำโครงการนำร่องสร้างสังคมที่น่าอยู่สำหรับเด็กขึ้นในพื้นที่ชุมชนวัดประหาระปิธรรม โดยร่วมกับตัวแทนผู้นำชุมชน กรมสุขภาพจิต โรงเรียนวัดประหาระปิธรรม สำนักงานเขตดุสิต วิทยาลัยแพทยศาสตร์ กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร และกรมประชาสัมพันธ์ ในปี 2542

ในการทำงานที่ผ่านมา มูลนิธิฯ มีการพัฒนาคณะทำงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อให้คณะทำงานในพื้นที่ชุมชนวัดประหาระปิธรรม ได้แก่ เครือข่ายพ่อแม่ในชุมชน แกนนำชุมชน หน่วยงานในพื้นที่ หน่วยงานพื้นที่ใกล้เคียง มีทักษะและความรู้ในการปฏิบัติงานสอดคล้องตาม พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและครอบครัวในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเกิดกิจกรรมป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก ได้แก่ กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ กิจกรรมในศูนย์บริการครอบครัวในชุมชน และครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรมให้ความสำคัญกับการดูแลปกป้องคุ้มครองเด็กในครอบครัวตนเองมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาสมาชิกในชุมชนก็ยังไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมหรือปฏิบัติการปกป้องคุ้มครองเด็กได้ด้วยตนเอง ยังต้องพึ่งพาอาศัยหน่วยงานจากภายนอกเข้ามาดำเนินการและสมาชิกในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กคนอื่นๆ ภายนอกครอบครัวตนเอง เนื่องด้วยสมาชิกยังขาดความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในชุมชนทำให้ไม่มีความร่วมมือกันในการทำกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการช่วยกันปกป้องดูแลเด็กเท่าที่ควร

จากความตระหนักรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดความคิดในการร่วมกันแก้ไขปัญหาระหว่างมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก กับเครือข่ายหน่วยงานที่ทำงานร่วมกับชุมชน และเครือข่ายแกนนำ

ชุมชนวัดประจักษ์ศิลปาคมในสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อปกป้องคุ้มครองเด็กในพื้นที่ชุมชนร่วมกัน และจากประสบการณ์ทำงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานที่ทำงานพัฒนาครอบครัวในชุมชนพบว่ากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมสามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชน และกระบวนการวิจัยมีส่วนร่วมทำให้สมาชิกในชุมชนสัมผัสถึงปัญหาในชุมชนด้วยตนเองอันจะนำไปสู่การตระหนักรู้และเห็นความสำคัญของปัญหาด้วยตนเอง ก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหามุมชุมชนได้ ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหามุมชุมชนอาจเกิดจากศักยภาพของคนในชุมชนเองและหรือจากการประสานทรัพยากรจากภายนอกมาร่วมแก้ไขปัญหามุมชุมชนจนเกิดเป็นความเข้มแข็งของชุมชนในสร้างความปลอดภัยให้แก่เด็ก จึงเป็นที่มาของโครงการการสร้างเสริมความปลอดภัยให้แก่เด็กในพื้นที่ชุมชนวัดประจักษ์ศิลปาคม

5. หลักการ/แนวคิด

หลักการปกป้องคุ้มครองเด็กให้ปลอดภัย

สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครองเป็นหนึ่งในสิทธิเด็กขั้นพื้นฐานที่เด็กควรจะได้รับ ซึ่งคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชน ระบุไว้ว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองในทุก รูปแบบที่จะเป็นอันตรายต่อเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองจากการถูกทำร้ายทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ รวมถึงการแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ จากเด็ก เช่น การค้าประเวณีเด็ก การขายเด็ก การนำเด็กไปขอทาน การปล่อยปละละเลย ทอดทิ้งเด็ก การทรมานหรือการลงโทษอย่างรุนแรง ปัญหาเหล่านี้มีผลต่อการพัฒนาประเทศ และส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคน ซึ่งเดิมเชื่อว่า ความสงบสุขเริ่มที่บ้าน และบ้านจะปราศจากความรุนแรง พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากในการเลี้ยงดู ปกป้องและคุ้มครองสิทธิเด็ก แต่ปัจจุบันกลับพบว่าพ่อแม่ ผู้ปกครอง และคนใกล้ชิด เป็นผู้สร้างให้เกิดอันตรายแก่เด็กเสียเอง ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนากระทำ และผู้ปกครองยังละเลยในการดูแลเรื่องความปลอดภัยให้แก่เด็กอย่างเหมาะสมตามพัฒนาการ นับวันปัญหาจะมีความรุนแรงและมีรูปแบบเกี่ยวโยงซับซ้อนมากขึ้น

เด็กไม่ใช่สมบัติของครอบครัวแต่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมดังนั้นการดูแลเด็กมิใช่เรื่องเฉพาะครอบครัว แต่เป็นภารกิจของสมาชิกทุกคนในสังคมโดยเฉพาะในระดับชุมชนซึ่งเป็นแหล่งที่เด็กอาศัยพักพิงและมีผู้คนที่เด็กใกล้ชิดผูกพันมาตั้งแต่เกิด ย่อมมีความเข้าใจสัมผัสและรับรู้ได้ในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชน ทั้งนี้ ชุมชนควรมีบทบาทสำคัญในการป้องกันปัญหา ซึ่งไม่ใช่การป้องกันปัญหาในระดับปัจเจกแต่เป็นการป้องกันปัญหาในระดับชุมชน สังคม โดยการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนทั้งนี้จะทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าศักยภาพที่มีใน

ตนเอง อย่างไรก็ตามชุมชนต้องมีการประสานทรัพยากรจากภายนอกชุมชนเข้ามาสนับสนุนอย่างสอดคล้องและสมดุลด้วยเนื่องจากว่าชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้เพียงลำพังต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อนอย่าง เช่นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยแก่เด็กไม่สามารถแก้ไขได้เพียงลำพังคน ๆ เดียว ชุมชนเดียว หรืออาศัยความรู้เพียงสาขาใดสาขาหนึ่งจำเป็นต้องดึงทรัพยากรบุคคลจากหลายสาขาอาชีพ เครือข่ายชุมชน ความรู้ที่หลากหลายสาขาเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา

6. วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ชุมชนเกิดความสามารถบริหารจัดการในชุมชนให้เด็กได้รับการดูแลอย่างปลอดภัย
2. เพื่อค้นหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดกับชุมชน (Best Practice) ในการปกป้องคุ้มครองเด็กให้ได้รับความปลอดภัยในระดับชุมชน

7. กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เกี่ยวข้อง

1. คนในชุมชน เช่น แกนนำ เครือข่ายพ่อแม่ กลุ่มเยาวชน ฯลฯ
2. นักวิชาการ / ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก
3. บุคลากรในองค์กรหน่วยงานที่มีประสบการณ์ด้านเด็กและครอบครัว เช่น ศูนย์บริการสาธารณสุขทั้งในและนอกพื้นที่ สำนักงานเขต โรงพยาบาล สถาบันการศึกษา

8. ลักษณะโครงการ

เป็นโครงการที่นำเอากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมาใช้เป็นเครื่องมือในการปกป้องคุ้มครองเด็ก โดยใช้รูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกชั้นตอน ด้วยการกระตุ้นจากนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ทางด้านปกป้องคุ้มครองเด็กด้วยการให้สมาชิกในชุมชนได้คิด พูดคุย เรียนรู้ร่วมกัน และลงมือปฏิบัติตั้งแต่การศึกษาสภาพปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหา หาแนวทางและวางแผนวิธีการแก้ไขปัญหา และดำเนินการ ลงมือปฏิบัติการเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหาชุมชน

9. แผนการดำเนินงาน

การเตรียมการ

1. ศึกษาแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้อง
2. ประชุมชี้แจงโครงการร่วมกับตัวแทนชุมชนที่มาเป็นนักวิจัยชุมชน
3. ประชุมวางแผน เตรียมการร่วมกับนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ด้านการปกป้องคุ้มครองเด็กก่อนการปฏิบัติการในชุมชนแต่ละครั้ง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชน

1. สำรวจสภาพปัญหาเกี่ยวกับเด็กและครอบครัวในชุมชนด้วยกระบวนการศึกษาวิจัยโดยคนในชุมชนลงพื้นที่เก็บข้อมูล และมีผู้ประสานงานติดตามกระตุ้นการเก็บข้อมูลเป็นระยะๆ (มีนาคม-กลางสิงหาคม 2551)
2. ประชุมร่วมกันระหว่างนักวิจัยชุมชนและผู้ที่มีประสบการณ์ในสายการปฏิบัติงานด้านเด็กและครอบครัวในและหรือนอกพื้นที่เขตดุสิตและเจ้าหน้าที่มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กเพื่อวิเคราะห์และเรียนรู้ถึงสภาพปัญหา และหาสาเหตุร่วมกัน (กรกฎาคมและสิงหาคม 2551)
3. จัดประชุมร่วมกันระหว่างนักวิจัยชุมชน แกนนำชุมชน (Key person / informant) ผู้ที่มีประสบการณ์ในสายการปฏิบัติงานด้านเด็กและครอบครัวในและหรือนอกพื้นที่เขตดุสิตและเจ้าหน้าที่มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กเพื่อเปิดโอกาสให้นักวิจัยชุมชนได้นำเสนอข้อมูลโดยมีแกนนำชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเติมเต็มข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริงในชุมชน พร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูล (หาสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหามือต้น) และวางแผนจัดเวทีเรียนรู้ให้แก่คนทั้งชุมชน (กันยายน 2551)
4. * จัดเวทีเรียนรู้ด้วยการคืนข้อมูลให้แก่คนทั้งชุมชนเพื่อสร้างการตระหนักรู้ร่วมกันให้แก่คนในชุมชนและวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน (กันยายน-ตุลาคม 2551)
5. * เวทีเพิ่มเติมองค์ความรู้ที่ชุมชนต้องการและหรือศึกษาดูงาน (กันยายน-ตุลาคม 2551)
6. ประชุม/สัมมนาวางแผนแม่บทชุมชนเพื่อปฏิบัติการแก้ไขปัญหามือต้น(จากเวทีเรียนรู้และการเพิ่มเติมองค์ความรู้) (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2551)
7. ทดลองปฏิบัติตามแผนแม่บท ประกอบกับมีการประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ (มกราคม-กันยายน 2552)

ติดตามและประเมินผล

1. จัดประชุมเพื่อประเมินระหว่างการทำงานอย่างมีส่วนร่วม (มกราคม-กันยายน 2552)
2. จัดเวทีการถอดบทเรียนเพื่อหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดกับชุมชน (Best Practice) (ตุลาคม 2552)
3. จัดทำเอกสารบทเรียนที่ได้เป็นรูปเล่มเพื่อเผยแพร่ (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2552)

หมายเหตุ

1. สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนโดยมีนักวิชาการผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม (facilitator) หรือเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ถูกต้องที่เป็นไปตามหลักวิชาการ
2. *อาจจัดขึ้นในเวทีเดียวกันหรือแยกเวทีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เหมาะสม
3. ในการดำเนินงานโครงการนี้ต้องมีการจัดบันทึกทุกขั้นตอนโดยนักวิจัยชุมชนและมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

10. ระยะเวลาดำเนินการ

ประมาณ 2 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับอนุมัติงบประมาณ

11. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. สมาชิกในชุมชนเกิดความตระหนักและเข้าใจสภาพปัญหาเด็กและครอบครัวของชุมชน
2. มีแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดกับชุมชน (Best Practice) ในการปกป้องคุ้มครองเด็กให้ได้รับความปลอดภัยในระดับชุมชน
3. เด็ก เยาวชน ได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยสมาชิกในชุมชน
4. มีแนวทางเพื่อเผยแพร่ (ต้นแบบ) ให้แก่หน่วยงาน องค์กรและชุมชนอื่นที่มีความสนใจนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนเอง